

In summary, we note that moral responsibility means a law enforcement of official responsible behavior towards other people's ability to understand the needs of others and their own, respect for the individual, assistance, support and others. As for the relationship to itself, it means the care and responsibility for their profession, guide their own behavior, desires, needs more.

Human behavior is always a moral evaluation (both individual performance and activities in general). Moral assessment should be specific, determined on the basis of conditions under which the act is committed estimated. In addition, the act must be assessed not as isolated, but in the context of all previous moral activity. And then appropriate to talk about complex «moral parameters» – estimates. Moral behavior is accompanied by the principle of responsibility, which can manifest itself in positive and negative ways. The positive form of responsibility – a sense of its importance, the impact of the events of a sense of power over events occurring. The negative form of responsibility – a sense of uncertainty about the ability to achieve positive results, anxiety, fear.

Key words: responsibility, values, ethics, professionalism, law enforcement officers, society, state, philosophy of law.

Стаття надійшла 7 листопада 2016 р.

УДК 340.12

Р.-В. В. Кісіль

ДІАХРОННО-КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ АНАЛІЗ ДОСВІДУ ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ У СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Здійснено діяхронно-компаративістський аналіз корупційної деліквенції у площинах законодавств окремих країн зарубіжжя. Визначено комплекс превентивних та резистентційних заходів, спрямованих на мінімізацію деструктивних трансформацій у сфері функціонування вищих органів державної влади, пов'язаних із реструктуризацією парадигми соціально-правових цінностей у державі. Окреслено основні репрезентативи корупційного феномену й визначено практичні методи нейтралізації причин та умов виникнення останнього. З'ясовано взаємозалежність між ефективністю антикорупційної діяльності та продуктивністю реалізації заходів адміністративної реформи.

Ключові слова: корупція, зарубіжний досвід, правове регулювання, протидія, аналіз.

Постановка проблеми. Проблема визначення сутності, окреслення проявів і формування методів протидії корупції, з моменту

введення у площину наукового обігу феномену корупції, стає дедалі актуальнішою, ставлячи чимраз складніші завдання перед правовою наукою та практичними підрозділами держав. В окресленій парадигмі апогею практичної значущості набуває дослідження саме транснаціонального аспекту антикорупційної діяльності.

Мета статті – визначити сутність діяхронно-компаративістського аспекту дослідження корупції та визначити оптимальну модель заходів щодо інтеріоризації передового досвіду окремих закордонних країн у сфері запобігання корупції у площину вітчизняного антикорупційного законодавства.

Стан дослідження. Значний внесок у дослідження цілей, завдань, системи методів, форм, рівнів (зокрема, транснаціонального) запобігання та протидії корупції як загальнокримінологічної категорії здійснили Н. Кузнецова, Н. Щедрін, В. Устінов, А. Алексеев, Ю. Блувштейн, С. Бородін, В. Голіна, І. Даньшин, А. Долгова, А. Закалюк, А. Зелінський, К. Ігошев, І. Карпець, В. Кудрявцев, В. Лунєєв, Г. Саркисов та ін.

Систематизацію іноземного досвіду у сфері запобігання та протидії корупції у системі державного та локального управління, на думку автора, слід розпочати з найяскравішого прикладу формування ефективної моделі антикорупційного функціонування публічних інститутів, який мав місце у Сінгапурі. Прогрес цієї країни в аспектах динаміки соціального, політичного, економічного розвитку набув властивості перманентної геометричної прогресії за неймовірно короткий період часу – приблизно 35–40 років. Постає логічне запитання: що слугувало есенцією такого раптового та інтенсивного прогресу? Відповідь є, на диво, простою – подолання корупції, що пронизувала усі верстви населення, державні й муніципальні служби, громадські організації та приватний сектор виробництва. Як зазначав Прем'єр-міністр Сінгапуру Лі Куан Ю: «Перший уряд країни у протистоянні корупції зіштовхнувся з декількома проблемами. Закон, що був покликаний регулювати процес запобігання і протидії корупції, був абсолютно неефективним через недовіру антикорупційних заходів. Значна кількість корупційних правопорушень не охоплювалась предметом його правового регулювання, а працівники правоохоронних органів не були наділені достатніми повноваженнями для провадження ефективної діяльності. Окрім цього, складність протидії корупції зумовлювалась і тим фактом, що значна кількість вищих посадових осіб була уже де-факто залучена у корупційну практику» [1, с. 3]. Російський дослідник проблеми міжнародної протидії корупції А. Є. Сиротін з цього приводу пише: «До моменту набуття незалежності у 1965 році Сінга-

пур перебував у ситуації, вкрай схожій на ту, що панувала у Росії пострадянського періоду. Економічний стан країни оцінювався як украй важкий. Законодавство було імпортовано британськими колонізаторами, правоохоронні органи виявились не спроможними протидіяти організований злочинності, а більшість чиновників брала участь у корупційних схемах. Лідери країни усвідомили надзвичайну необхідність подолання корупційного свавілля, оскільки від цього залежало майбутнє цілої держави. Політична воля стала точкою відліку для прийняття системи заходів, які вирізнялися рішучістю та послідовністю: діяльність держслужбовців було чітко регламентовано, бюрократичні процедури спрощено, забезпечено суворий нагляд за дотриманням етичних стандартів у функціонуванні владних інститутів» [2, с. 16]. Наведене засвідчує, що Сінгапур перебував у стані тотальної корупційної домінації над офіційними алгоритмами здійснення державної влади, витіснивши при цьому апріорний базис становлення та розвитку суспільних відносин. Ставити під сумнів наведену Лі Куан Ю сентенцію стосовно продукування ефективної системи протидії корупції на основі утилітарно-політичних мотивів і вольової детермінації було б нерациональним.

До числа визначальних праксеологічних компонент процедури реформування політичної системи Сінгапуру, слід, зокрема віднести утворення спеціалізованого Бюро по розслідуванню випадків корупції – спеціально уповноваженого органу, наділеного винятковими повноваженнями щодо виявлення, розслідування фактів корупції та застосування передбачених законом заходів із покарання винних у вчиненні корупційних правопорушень службових осіб.

Якісною прерогативою цього органу було його виключне підпорядкування главі держави, що унеможливлювало вплив на функціонування службових осіб згаданої структурної одиниці державного апарату зі сторони політиків, співробітників правоохоронних органів, прокурорів та суддів, які потенційно могли бути зацікавлені у латентності виявлених у ході численних спеціальних розслідувань фактів корупційних зловживань.

Ще одним важливим чинником успішності антикорупційної стратегії Сінгапуру було проведення комплексної соціально-економічної реформи, у контексті котрої заробітні плати держслужбовців було підвищено у десятки разів. Лі Куан Ю стверджував, що політичним лідерам слід виплачувати найвищі зарплати, позаяк вони уособлюють чесну та справедливу владу. Недостатнє фінансування їхньої діяльності може спровокувати формування у їх свідомості схильності до участі у корупційних схемах.

Для ефективної адаптації провідного практичного досвіду іноземних держав загалом та досвіду Сінгапуру зокрема у сфері запобігання та протидії корупції вважаємо за доцільне проаналізувати практичну необхідність екстракції зі загальної структурної організації державно-владного апарату спеціально уповноваженого органу з протидії корупції. Бюро по розслідуванню випадків корупції (далі – Бюро) започаткували ще за часів британського колоніального правління в 1952 р., втім лише після прийняття у 1960 р. Закону про попередження корупції [3] цей орган було наділено реальними повноваженнями щодо протидії корупції. Уряд Сінгапуру усвідомлював, що передбачені законом за вчинення корупційних правопорушень покарання будуть неефективними, якщо не буде сформовано дієвого механізму правозастосування. Саме тому Бюро і було наділено універсальними повноваженнями у сфері протидії корупції. Основні функції Бюро охоплюють:

- розгляд скарг про корупційні зловживання посадовців;
- розслідування випадків службової недбалості державних службовців;
- перевірку законності рішень і дій зазначеної категорії осіб у контексті їх службової діяльності.

Методи діяльності Бюро характеризуються значним рівнем авторитарності. Так, до його компетенції віднесено: право затримувати та обшукувати підозрюваних у корупційних правопорушеннях осіб, якщо існують достатні підстави стверджувати, що саме цією особою вчинено корупційне правопорушення; можливість здійснення розслідування не лише стосовно підозрюваного, але й щодо членів його сім'ї та близьких родичів; перевіряти банківські рахунки службових та інших фізичних осіб тощо.

Інноваційною концепцією Акта про попередження корупції в Сінгапурі від 17 червня 1960 року було посилення покарання за корупційне діяння, яке відтак проявлялось у виді тюремного ув'язнення від 5 до 15 років і (або) штрафу 10 тис. доларів. Положеннями Акта також визначено, що особа, визнана винною у прийнятті незаконної винагороди, повинна сплатити у державний бюджет суму, яку вона прийняла як хабар у доповнення до покарання, призначеного судом у вирок.

Повчальним у формуванні ефективної системи запобігання і протидії корупції є досвід Грузії. За даними Transparency International, ця держава ще у 2011 році посідала 57 місце у світі за рівнем корупції [4], а рівень інвестиційної привабливості позиціював її у кінці світового рейтингу – 112 місце [5].

У країні систематично не виконувався навіть базовий державний бюджет, не виплачувалися пенсії та зарплати, люди перебували

в злиденному становищі: більшість із п'яти мільйонів жителів були безробітні, майже мільйон людей намагалися знайти роботу в Росії, пенсія в перерахунку становила п'ять євро на місяць, середня заробітна плата – 10–15 євро.

Ситуація з приватизацією великих підприємств змінилася в Грузії, за шкалою Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР), з 3,3 бала у 2003 році до 4,0 у 2007-му. Може здатися, що прогрес невеликий, але тільки сім країн з двадцяти дев'яти з перехідною економікою мають таке значення індексу (для порівняння: показник Росії за той самий період знизився з 3,3 до 3,0) [6, с. 21].

Приватизаційні процеси зумовили активізацію інвестиційних потоків у економіку Грузії. Сукупні прямі іноземні інвестиції в економіку Грузії у 2004–2009 роках становили 6,5 млрд доларів. За привабливістю для іноземних інвесторів та обсягами отриманих зовнішніх інвестицій Грузія зрівнялася з новими членами ЄС. У розмірах грузинського бюджету кошти, отримані від приватизації та інвестицій, були дуже суттєвими і сягали від 10% до 30% ВВП (за кожним показником), що перевищує такі індекси у всіх країнах колишнього СРСР. Грузія у міжнародному рейтингу простоти і зручності ведення бізнесу, що розробляється Світовим банком, піднялася зі 150 місця, яке вона займала у 2004 р., на 11-те, випередивши такі поважні країни, як Швеція та Фінляндія. У міжнародному рейтингу сприйняття корупції, який складається TransparencyInternational, за період 2004–2008 рр. Грузія піднялася з 124 на 67 місце і перебуває на одному рівні з деякими членами ЄС.

Позитивний досвід Грузії у сфері подолання корупційних деліктів серед державних службовців, на думку автора, слід запозичити й Україні. Цілковита реорганізація державного апарату, ліквідація неефективних, подекуди рудиментарних підрозділів, що дублюють повноваження інших державних інститутів, радикальне скорочення управлінського апарату держави майже на п'ятдесят відсотків (з 18 міністерств залишилося 13; з 52% державних служб залишилося 34) надали можливість хоч і не подолати корупцію в повному обсязі, але превентувати її прояви у майбутньому.

До прикладу, відповідно до вимог нормативно-правових актів Грузії, новопризначеним співробітникам патрульної міліції збільшили зарплату, розмір якої відтак зріс у 15–20 разів порівняно з дореформеним. За результатами проведених соціологічних досліджень, сьогодні рівень довіри до поліції у Грузії становить 85%.

Субструктурний аналіз антикорупційної системи Грузії уможливило виокремлення також функціональних положень, які проявили

високий рівень їх практичної доцільності у контексті впровадження та ефективності під час реалізації:

- забезпечення прозорості та вільного доступу до приватизаційних процедур у державному та муніципальному майнових секторах. Розширення приватноправового сектора економіки призводить до інтенсифікації ефективності експлуатації основних активів державних підприємств, які зазвичай характеризуються низьким рівнем рентабельності. Водночас чітка та відкрита процедура оприлюднення тендерних умов формує запоруку одержання максимального прибутку за результатами відчуження майнового комплексу при мінімізації негативних наслідків для персоналу підприємства чи організації;

- широкоголазуєве дерегулювання економіки. Мінімізація втручання державних структур у діяльність приватноправового сектора за неухильного забезпечення документального контролю сприяє зростанню продуктивності функціонування останнього на засадах оптимальної самоорганізації та нейтралізації потенційної корупційної складової;

- спрощення бюрократичних процедур і консолідація різних видів оподаткування при запровадженні універсальних дозвільних центрів. Вказані заходи дають змогу спростити процедури легалізації діяльності господарських товариств і, пришвидшивши алгоритм дозвільної діяльності, зменшити потенційну актуальність корупційного методу взаємодії з державними органами;

- скорочення чисельності публічного апарату з одночасним істотним підвищенням зарплат державним службовцям. Рационалізація чисельності штату державних установ забезпечує підвищення продуктивності їх діяльності шляхом реорганізації функціональних обов'язків кожної зі структурних ланок владних інституцій. Мотиваційними чинниками для забезпечення зростання рівня ефективності службової діяльності є: зростання заробітних плат у 5–10-кратному розмірі за рахунок скорочення видатків за ліквідованими посадами та періодична перевірка рівня компетентності службових осіб;

- істотне посилення заходів правової репресії за вчинення корупційних діянь, які, за законодавством Грузії про кримінальну відповідальність, передбачають безальтернативну форму покарання – позбавлення волі на строк від 7 років з конфіскацією майна та пожиттєвим позбавленням винної особи права обіймати посади в органах державної влади та посади, пов'язані зі здійсненням фінансових операцій чи управління;

- створення спеціально-уповноваженого органу з запобігання та протидії корупції, організаційно виведеного з системи відносин адміністративної субординації.

Система запобігання і протидії корупції у Нідерландах охоплює такі інституційні (структурно-організаційний рівень) та процедурні (алгоритм реалізації компетенції та взаємодії ланок антикорупційного апарату) заходи:

1) постійну звітність і гласність у питаннях виявлення корупції, обговорення її наслідків, а також покарань за корупційні діяння. Так, зокрема, міністр внутрішніх справ Нідерландів щорічно доповідає парламенту про виявлені факти корупції і вжиті заходи щодо покарання осіб, котрі скоїли корупційні правопорушення;

2) розробку системи моніторингу можливих джерел виникнення корупційних діянь у державних і громадських організаціях та заходів контролю за діяльністю осіб, що підтримують стосунки з ними;

3) вичерпну формалізацію правового статусу державних службовців у формі закріплення системи прав і обов'язків та визначення їхньої відповідальності за порушення правил посадової етики;

4) основною спеціальною формою покарання за корупційні правопорушення є заборона подальшого здійснення службової діяльності в органах державної влади і втрата соціальних гарантій, які аглютенуються у правовому статусі зазначеної категорії осіб у зв'язку зі здійсненням державної служби, наприклад, пенсійного забезпечення. Спектр покарань передбачає також штрафи і тимчасове відсторонення від виконання обов'язків;

5) в усіх органах державної влади, зокрема в міністерствах та їх відомствах, функціонують підрозділи, обов'язком та визначальною метою запровадження котрих є виявлення і формальна реєстрація дефектів службової діяльності державних службовців, умисних, у тому числі корупційно-детермінованих, порушень офіційних правил і відповідних наслідків таких порушень;

6) усі матеріали, пов'язані з корупційними діяннями, якщо вони не стосуються заходів, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки, обов'язково стають доступними для громадськості;

7) запроваджено механізм посуб'єктної консолідації відомостей про службову діяльність кожного держслужбовця з відкритим соціальним доступом до інформаційного ресурсу останньої;

8) створено спеціальну систему навчання держслужбовців, яка роз'яснює, зокрема, політичну, соціальну, морально-психологічну деструкцію, що зумовлюється корупційними проявами, висвітлює можливі наслідки корупційної активності;

9) сформовано спеціалізовану службу зі запобігання і протидії корупції як компоненту системи державної безпеки типу спеціальної поліції, що володіє значними повноваженнями для виявлення випадків корупції;

10) нормативну фіксацію імперативної вимоги службових осіб усіх рівнів щодо реєстрації відомих їм випадків корупції, стимулювання практичної реалізації якої проявляється у формі криміналізації випадків замовчування зазначених відомостей;

11) широке залучення громадськості до процесу протидії корупції, значну роль у якому відіграють засоби масової інформації, що оприлюднюють випадки корупції і часто проводять незалежні розслідування.

У системі покарань за корупційні діяння за законодавством Королівства Нідерландів акцент здійснено на цивільно-правовій і дисциплінарній компонентах при атрибутивній ролі кримінально-правових заходів. Так, за вчинення корупційного діяння службову особу, залежно від формальних наслідків протиправної діяльності, суд зобов'язує сплатити штраф у подвійному розмірі від одержаного недокументованого платежу. В деяких випадках (грубому порушенні прав людини, особливо відповідальному становищі службової особи, значному розмірі хабара тощо) особу може бути позбавлено волі на строк до двох років [7].

Висновки. Врахування результатів, одержаних у контексті системного аналізу антикорупційних систем провідних, за цenzами соціально-економічного розвитку, держав є запорукою формування дієвої національної антикорупційної системи, котра на субструктурному рівні становитиме продукт синтетичної консолідації окремих функціональних елементів, екстрагованих із практичного досвіду протидії корупції, що мав місце у політико-правовому бутті досліджуваних державних формацій.

Компаративістсько-імплементаційний метод формування системи протидії корупції забезпечить максимальну ефективність національних антикорупційних заходів за рахунок мінімізації потенційних дефектних позицій, виявлених у процесі функціонування іноземних антикорупційних систем. Отже, глобальність корупційної проблематики – характеристика корупційного епіфеномену, що стимулює не лише соціально-економічні та організаційно-правові заходи міжнародної кооперації, а й виступає визначальною запорукою актуалізації процесу формування якісно нової міжнародної доктринальної моделі операціоналізації цього явища, мета котрої – консолідація світового антикорупційного потенціалу.

1. Ли Куан Ю. Сингапурская история 1965–2000 гг. Из третьего мира – в первый / Ю. Ли Куан. – М.: МГИМО-Университет, 2011. – 656 с.

2. Сиротин А. Е. Лечение «заразной жадности»: борьба с коррупцией в Сингапуре / Арсений Евгеньевич Сиротин // Можно ли в борьбе с коррупцией в России использовать зарубежный опыт? Сборник очерков / под ред. П. С. Филлипова – СПб.: Норма, 2010. – 164 с.

3. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://statutes.gov.sg/non_version/cgi-bin/cgi_retrieve.plactno=REVED

4. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/>

5. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.fas.org/irp/congress/1998_rpt/e105-19.htm

6. Трепак В. М. Розслідування хабарництва, що вчиняється суддями / В. М. Трепак. – К.: Атіка-Н, 2012. – 198 с.

7. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bibliotekar.ru/vostok/42.htm>

Кисиль Р.-В. В. Диахронно-компаративистский анализ опыта отдельных иностранных государств в сфере правового регулирования противодействия коррупции

Осуществлен диахронно-компаративистский анализ коррупционной деликвенции в законодательстве отдельных государств зарубежья. Определен комплекс превентивных и резистентных мероприятий, целью которых является минимизация деструктивных трансформаций в сфере функционирования высших органов государственной власти, связанных с реструктуризацией парадигмы социально-правовых ценностей в государстве. Определены основные репрезентативы коррупционного феномена и конкретизированы практические методы нейтрализации причин и условий его возникновения. Выяснена взаимозависимость между эффективностью антикоррупционной деятельности и эффективностью реализации мероприятий административной реформы.

Ключевые слова: коррупция, зарубежный опыт, правовое регулирование, противодействие, анализ.

Kisil R.-V. V. Diachronically-comparative analysis of international experience in the realm of legal regulation of combating corruption on example of certain countries

Due to the importance of anticorruption activity in the realm of public governance, complex scientific analysis of the very phenomenon as well as the forms of corruption in modern political legal situation gains it's maximum importance. According to the fact that the problem of corruption, has been stated as the essential complication factor of state politics in modern society it gained a lot of attention of scientists, but nevertheless some aspects of anticorruption strategy were left without appropriate attention. In accordance to this obstacle, concretization of the definition and content of the very phenomenon of corruption with wide representation on it's influence on Ukrainian legal system has been made. In the process of scientific analysis we came out with the next definition of underlined phenomenon: corruption

is the type of public representatives' of higher rank illegal activity that are usually connected with unauthorized exploitation of budget funds or administrative resources in private purposes. Political corruption is the abuse of public power, office, or resources by elected government officials for personal gain, e.g. by extortion, soliciting or offering bribes. It can also take the form of office holders maintaining themselves in office by purchasing votes by enacting laws which use taxpayers' money.

In the process of differentiation of types of corruption, the complex of special features of political substructure of this phenomenon has been underlined in accordance to the practical purposes. Variety of forms that political corruption takes in Ukrainian public system is stated to include protectionism, bribery of public officers of highest level, illegal types and forms of financial funds consumption, usage of administrative influence in the realm of legislation etc.

Key words: corruption, zarubezhnyy experience, legal regulation, reaction, analysis.

Стаття надійшла 13 жовтня 2016 р.

УДК 340.12

З. З. Петрович

ПРИРОДНЕ ПРАВО ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Висвітлено філософсько-правові аспекти одного з основних природних прав людини – права приватної власності, а також його поняття, історичні передумови виникнення та основні ознаки. Зауважено, що між власником та його власністю встановлюється ідеальний (юридичний) і безпосередній зв'язок. Оскільки це право є абсолютним, усі інші особи мусять утримуватись від його порушення. Розглянуто право приватної власності як юридично забезпечену можливість осіб фізичних і осіб юридичних володіти, користуватись їй розпоряджатись своїм майном.

Ключові слова: власність, майно, право власності, природне право приватної власності, власник, свобода, рівність.

Постановка проблеми. Глобальна економічна криза змусила засумніватися в багатьох цінностях та ідеалах, на які орієнтувалися тривалий час не одне покоління людства. І саме тому необхідне їхнє певне переосмислення.

Найперше потрібно оновити саме мислення. Відповідно, потрібно оновити і всі поняття, категорії, теорії, схеми, концепти мислення і терміни, що позначають факти і явища нового світу. Ця вимога стосується також поняття власності як основного соціального